

показав процес ігнорування аналізованого імені чиновниками різних рівнів. Звернувшись до документів та наукових розвідок, Анатолій Миколайович довів неправомірність, незаконність та ненауковість таких модних віянь. У дискусії разом із колегами-мовознавцями взяв участь доктор юридичних наук, професор, виконувач обов'язків голови Конституційного Суду України **Сергій Петрович Головатий**.

Модерувала відкриті лекції професор Є. А. Карпіловська. Технічний супровід здійснювала м.н.с. відділу доктор філософії Ю. О. Цигвинцева. Лекції та жваві дискусії після них можна послухати на ютуб-каналі відділу в записі за цим посиланням: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLIuypcZ8w8XpW3tFUXx2Sm2bixbmbbhCd>

Інтерес до відділівських відкритих лекцій-семінарів колег, українських і закордонних учених, викладачів вишів, студентів, аспірантів і докторантів, учителів та інших небайдужих до мовних проблем слухачів і глядачів свідчить про те, що такі заходи справді цікавлять громадськість. Це визнання того, що колективний інтелект та спільні зусилля сприяють високим суспільним досягненням, що нове знання виникає на основі відкритого обміну ідеями, дослідницькими знахідками та експертним досвідом.

Yuliia Tsyhvintseva

Open lectures of the Department of Lexicology, Lexicography and Structural and Mathematical Linguistics of the Institute of Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine in 2023

Оксана Тищенко

**«Лідер українства в Серці України»:
конкурс відеоробіт до ювілею Б. Д. Грінченка (2023)**

11 грудня 2023 року в Київському університеті імені Бориса Грінченка відбулося підбиття підсумків конкурсу відеоробіт з-поміж учнівської і студентської молоді Києва та області «Лідер українства в Серці України». Проєкт присвячено творчості й історії перебування Бориса Грінченка та його родини в місті Києві. Конкурс тривав пів року, мав близько десятка співорганізаторів, серед яких і Інститут української мови НАН України.

Презентували конкурс 20 червня 2023 року в Університеті. Модерував захід І. І. Стамбол, кандидат історичних наук, доцент кафедри

інформаційних комунікацій факультету української філології, культури і мистецтва, заступник голови організаційного комітету. Він ознайомив присутніх з електронною сторінкою Конкурсу, документальною базою, основною ідеєю, метою, завданнями, номінаціями й жанрами майбутніх відеоробіт, презентував проморолик. За пів року конкурс відбувся, журі визначило переможців.

Це був цікавий і, понад усякий сумнів, корисний досвід. Заслуговує на схвалення й сама ідея – інтегрувати глибокий культурно-науковий зміст у, будьмо відвертими, кліпову свідомість сучасного споживача інформації. Чи навпаки – скористатися перевагами популярних комунікативних форм, щоб актуалізувати постать Б. Д. Грінченка. Особливо сьогодні, коли нашу ідентичність ворог намагається нівелювати, стерти, спотворити, знищити в найнелюдськіший спосіб. Актуальним є прагнення подивитися по-новому на постать одного із подвижників української ідеї, письменника, педагога, лексикографа.

До прикладу, «Словарь української мови» за ред. Б. Д. Грінченка досі сприймали переважно як музей, де красивим, але мертвим вантажем лежать цікаві, барвисті, чудернацькі слова-експонати. Тобто це немов етнографічна ілюстрація нашого минулого. І не дивно. Адже останні століття сусідня імперія намагалася як не знищити, то зліпити з нашого народу саме «етнографічну ілюстрацію», витравлюючи з українців правдиво національний дух, національну ідентичність.

Сам же Борис Грінченко мав рису, яка робить людей проводарями свого часу – це вміння виявити й сформулювати потребу культурно-ментальної тканини епохи, побачити лакуну в способах її осмислення. Грінченко умів запропонувати шляхи і знадобити, щоб виправити цю хибу, заповнити лакуну, досягти балансу в засобах розв'язання проблеми. Так, Борис Грінченко започаткував загальноукраїнську дискусію щодо норм єдиної української літературної мови, її чистоти й народності. Уже тоді було закладено основи й напрацьовано основний фактичний матеріал епохальної праці – «Словаря української мови», що й став згодом одним із наріжних каменів формування питомого характеру літературного мовного стандарту.

Та, на жаль, імперська познака «етнографічності» Словника Грінченка стала стереотипною на багато десятиліть і подеколи виявляється навіть сьогодні. Долати ці забобони (звісно, критично і з огляду на поточні реалії) варто через осмислення Грінченкових доробків у сучасній оптиці, зокрема в річищі повернення, відживлення призабутих, репресованих мовних рис, відновлення, укріплення й употужнення нашої мовної ідентичності.

А спадщина Б. Д. Грінченка, як і сам автор свого часу, водночас і ставить питання, і пропонує розв'язки, що й збагачують наше уявлення про

минувшину, і живлять наші спроможності долати актуальні проблеми мови, словникарства, нашої ідентичності загалом сьогодні. Популяризація імені Бориса Грінченка та його багатой різнопланової спадщини є неодмінною потребою в контексті деколонізації української культури, зокрема освітньої та наукової сфери.

Саме тому метою проведення конкурсу «Лідер українства в Серці України» були: популяризація громадської, суспільно-політичної і творчої спадщини Бориса Грінченка, формування його іміджу як лідера українства. Завдання конкурсу – долучити студентів та учнів старших класів до популяризації постаті Бориса Грінченка; поглибити знання молоді про його життєвий і творчий шлях; підвищити рівень популярності Університету Грінченка; сприяти розвитку творчої, активної молоді для реалізації її дослідницького й артистичного потенціалу; упровадити нові форми організації дозвілля.

У змаганні взяло участь кілька десятків відеоробіт. Це були короткі ролики (3–8 хвилин) у різних номінаціях: *Маршрут-подорож: місця пам'яті родини Грінченків* – точки на мапі Києва (близько 20 маршрутів-подорожей²⁵ запропонував Музей Бориса Грінченка; *Театралізована інсценізація (епізоду життя)*; *Біографічна довідка (та/або контакти із сучасниками)*; *Художнє читання твору / епістолярію*.

Підбили підсумки конкурсу наприкінці 2023 року. До складу журі залучено представників установ-співorganizatorів – це викладачі, учителі, директори музеїв і бібліотек, наукові співробітники, відомі діячі культури й мистецтва, здобувачі освіти.

²⁵ Маршрути-подорожі: гостини в Миколи Лисенка (вул. Саксаганського, 95); квартира родини Грінченків (вул. Гоголівська, 8); Грінченки та перлина українського модерну (вул. Паньківська, 8); Останнє помешкання Бориса Грінченка в м. Києві (вул. Саксаганського, 67); редакція першої щоденної української газети в м. Києві «Громадська думка» (вул. Михайлівська, 10); Головна книгарня м. Києва – книгарня «Київської старини» (вул. Симона Петлюри, 8); перша юридична адреса київської «Просвіти», організатором і першим головою якої був Борис Грінченко (вул. Бульварно-Кудрявська, 10); Будинок «Просвіти» та Народний дім (вул. Велика Васильківська, 53); Народна аудиторія – місце перших зборів «Просвіти» (вул. Бульварно-Кудрявська, 26); перше ув'язнення Грінченка росіянами в м. Києві (вул. Тарасівська, 4); Лук'янівська в'язниця – Голгофа Анастасії Грінченко (вул. Дегтярівська, 13); Байкове кладовище – місце останнього спочинку родини Грінченків; Києво-Межигірські дачі – нововіднайдена адреса одного літа Грінченків; гімназія Дучинської, де закінчувала навчання Настя Грінченко (вул. Михайла Коцюбинського, 7); Музей Бориса Грінченка (вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2); продовжувач Грінченкової традиції – Усеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка (вул. Хрещатик, 10-б); вулиця Бориса Грінченка (вулиця в Шевченківському районі м. Києва); пам'ятник Борисові Грінченку (вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2).

Оцінювали конкурсні роботи з кількох позицій, що їх запропонували організатори, хоч за потреби була можливість застосувати власні. Критерії дуже детально й глибоко продумано – від технічних до наукових і художніх: естетика відеоролика, відповідність темі, правдивість, залучення джерел, мовне оформлення, артистизм учасників, інноваційність і головне – потенціал як популяризаційного матеріалу.

Художнє читання твору / епістолярію: тривалість ролика 3–5 хвилин, протягом яких учасники читали один із творів (або уривків) / один із листів (уривок) Бориса, Марії або Анастасії Грінченків; намагалися, щоб твір відповідав обраному місцю пам'яті Грінченків у Києві. Журі оцінювало відповідність загальній темі конкурсу; складність та оригінальність засобів утілення художнього задуму; артистизм; оригінальність інтерпретації обраного літературного твору; відповідність жанру. **Біографічна довідка (та/або контакти із сучасниками):** за 4–7 хвилин учасники намагалися висвітлити епізод життя / діяльність Грінченків у суспільно-історичному контексті; розповідь супроводжували демонстрацією одного з місць пам'яті родини Грінченків і згадували основні здобутки діячів, пов'язані з місцем пам'яті. Члени журі оцінювали історичну правдивість; інноваційність, креативність; залучення рідкісних джерел; цілісність сюжету й оригінальність композиційної побудови; а також відображення багатогранності постатей родини Грінченків. **Маршрут-подорож:** у відеороботі за 4–6 хвилин молодь прагнула відобразити шлях Бориса Грінченка або членів його родини однією чи кількома вулицями Києва або в певній будівлі; маршрут базувався на спогадах Грінченків чи їх сучасників. У таких роботах оцінювали відповідність ідеям і заповітам Бориса Грінченка; відповідність жанру; фактологічну точність; наявність основного меседжу до глядача; авторський підхід, зокрема стиль мови. **Театралізована інсценізація (епізоду життя):** за задумом протягом 5–8 хвилин конкурсанти мали б утілювати епізоди з життя Грінченків у формі театралізованої мініпостановки – сценарій мав ґрунтуватися на епістолярних джерелах або біографічних грінченкознавчих дослідженнях відповідно до обраного місця пам'яті Грінченків у Києві. Загалом цей жанр був нечисленним, головне як поодинокі вкраплення в інші відеороботи.

Подані до конкурсу роботи були різні – від несміливих декламаційних спроб до феєричних мініфільмів-розслідувань. У своїх відео учасники пройшли мапою Б. Д. Грінченка в Києві. Найпопулярнішими маршрутами були такі: Книгарня «Київської старовини», Музей Бориса Грінченка, гостини у Миколи Лисенка, пам'ятник Борисові Дмитровичу, остання його квартира в Києві, Лук'янівська в'язниця, Просвіта-Оперета, Університет Шевченка, Байковий цвинтар. На локаціях автори відео читали твори Бориса Грінченка (головно вірші), вели

розповідь про життя й діяльність Грінченка або членів його родини (насамперед доньки Анастасії, яка певний час перебувала в Лук'янівській в'язниці).

Деякі з відео, на жаль, через технічні вади було допущено тільки для участі, хоча за змістом вони могли б претендувати на боротьбу за перемогу. За кількістю переглядів на ютуб-сторінці визначили переможця глядацьких симпатій. Учасників конкурсу, призерів і переможців нагородили дипломами й подарунками. Лідером конкурсу стала колективна праця, присвячена «Словарю української мови» за ред. Б. Грінченка, зокрема проблемі фемінітивів. Дипломи за цей відеоролик (з-поміж десяти інших переможців у різних номінаціях) отримали Усик Юлія, Кондрашова Єлизавета, Воронін Станіслав, студенти факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка. Запрошуємо до ознайомлення за цим покликанням: URL: <https://www.youtube.com/watch?v=JkOpJeDCTjw&list=PLU11FLaQ3UUCOBD4kk35Ha7blb0qZpJT&index=26>.

Під час підбиття підсумків та вручення нагород Ірина Руснак, декан факультету української філології, доктор філологічних наук, професор, наголосила на важливості таких проєктів для популяризації імені цього річного ювіляра – Бориса Грінченка й української науки та культури загалом.

Переглянути доробок талановитої молоді – переможців та номінантів у різних номінаціях – можна тут: URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLU11FLaQ3UUCOBD4kk35Ha7blb0qZpJT>

Уся інформація про конкурс міститься за покликанням: URL: <https://fufkm.kubg.edu.ua/pro-fakultet/proiekty-fakultetu/lider-ukrayinstva-u-sertsi-ukrainy.html#vitaitemo-peremozhtsiv-konkursu-lider-ukrayinstva-u-sertsi-ukrainy>